

генерације због тога озлојеђене, оне будуће ће се стидјети зато што је толико снага уједињено против једног јединог народа.

Муза историје овог пута се скрива испод црног плашта. Она збацује своју круну, одлаже трубу и, склапајући своју златну књигу, одбија да додијели бескорисне латорове вијенце... „Обриши сузе, каже Француској која се суновратила под теретом невоља. Ја ћу знати да цијеним твоју величину... Част није мање трајна због тога што снови о слави нестају као неки фини занос. Ништа није вјечно, али ипак остаје велико. Судбина је јача од човјекове воље. Она омеђује све његове замисли, представља препреку његовом духу.

Угјеши се, постојино славних људи. Под окриљем законитости, ти можеш поново да постанеш срећна. Једна стара и света породица враћа се тамо гдје јој је мјесто; она је у стању да да једног новог Хенрија IV и да поново нађе једног Силија*. Угјеши се. Упркос уроти твојих таштих суларника, будуће генерације ће те осветити исказујући свој презир. Биће то небеска казна за све нападе на права твог народа. Упркос свим тим кобним догађајима, твоја богата земља још дуге ће бити стјечиште и жариште слободе. У њој су поникли латорови вијенци; они твоји никада нијесу усахли. Не, ти нијеси побијеђена... Позивам се, управо, на твоје противнике.

Да, завист се заваља у мучном осјећању своје немоћи; ношена чудноватим заблудама зла, она у своје врлине обраћа резултате својих сплетки; она се обманује софизмом који је у складу са њеним глупим поносом. Међутим, довољна је само једна твоја победа, па да се поремете сви њихови рачуни, једна једина чињеница да се оповргну њихове лажи, једна једина истина да оповргне њихове заблуде. Ништа не може умаћи суду савјести. Она, у потаји, дубоко поштује твоја јуначка дјела која те, упркос свим мржњама, славно се винувши кроз вјекове, већ ките неуништивим латоровим вијенцем и на странацама бесмртности испишују имена, моћ и славу твојих многобројних синова”.

* Maximilien de Béthune, baron de Rosny, duc de Cully – министар и пријатељ Наполеона Бонапарте. (прим. прев.)

БИЉЕШКА О ПИСЦУ*

Vialla (Jasque-Louis-Claude) des Sommières, рођен је 4. августа 1764. године, у граду Sommières, у области Гард. У 22 години живота ступио је у француску гарду. Године 1792. произведен је у чин потпуковника и постављен за ађутанта генерала Димурјеа. Наполеонови ратови довели су га у наше крајеве. Најприје постаје командант мјеста у Херцегновом, 19. јануара 1808, а затим у Котору 1810. године. У међувремену барон Бертран му је повјерио мисију код Сулејман-паше у Почитељу на Неретви, у вези са заједничком одбраном рисанског залива. Послије тога, априла 1811, био је наменован за гувернера которске провинције, а априла 1812, за начелника штаба II дивизије илирске армије чије је сједиште било у Дубровнику. Фебруара 1813, био је упућен да спријечи искрцавање Енглеза на острво Корчулу. Али, пошто му помоћ није могла стићи, био је присиљен да напусти острво, при чему је успио да извуче свој мали гарнизон. Те године напушта наше земље. Затим га је рат одвео у Њемачку 1814. и у Белгију 1815.

По повратку у Париз написао је, и 1820. године објавио двотомно дјело *Voyage historique et politique au Monténégro* које садржи податке о земљи у периоду од 1807. до 1813. године. Дјело је преведено на енглески језик, а један краћи извод појавио се и на њемачком језику.

У свом прилогу „Црногорски владика” – извод из његових разговора, који је објављен у часопису *Lettre di famiglia*, Трст 1852. године, Франческо Карара (Francesco Carara) преноси Његошево мишљење о најприкладнијем начину како да се прикупи грађа за историју Црне Горе. Његош је дословце рекао: Треба

* Данило Лекић: Французи о Црној Гори у XIX вијеку. Бар 1985.